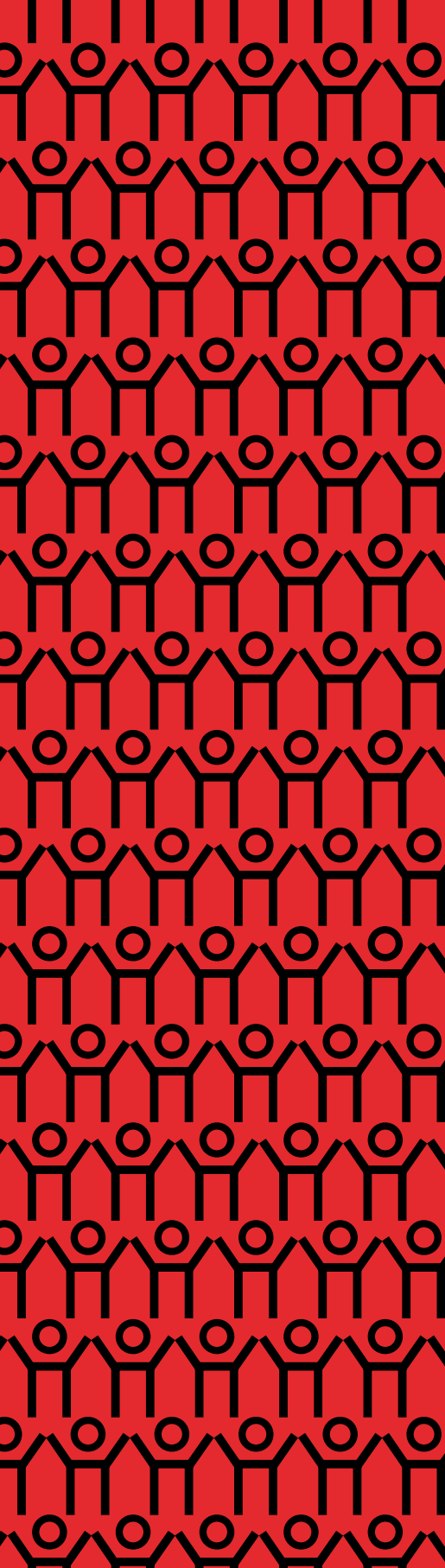


04

vrije tijd





Daar waar we onze vrije tijd besteden

Mensen vullen de tijd die ze naast het werk, de opleiding en het huishouden kunnen besteden op zeer verschillende manieren in: individueel of in groep, al dan niet georganiseerd. Deelnemers aan vrijetijdsactiviteiten georganiseerd door een jeugdbeweging, een culturele vereniging, een sportclub of een sociale beweging doen dit doorgaans vrijwillig. De keuzevrijheid kenmerkend voor de vrijetijdsbesteding maakt in principe een ongedwongen omgang met cultureel diverse mensen mogelijk. Nochtans kiezen veel mensen voor vrijetijdsactiviteiten onder gelijken. Die keuzevrijheid is niet onbeperkt en lang niet voor iedereen gelijk. Alleen al iemands financiële mogelijkheden bepalen zijn doen en laten in de vrije tijd. Vrije tijd is bovendien een relatief begrip voor mensen in een precare sociaaleconomische positie, zoals werk- en daklozen, vluchtelingen of mensen zonder papieren.

Vrijetijdsparticipatie is vrijwillig, maar daarom niet vrijblijvend. Jonge voetballers die met racistische slogans geconfronteerd worden of jongeren in de buurt die het label 'hangjongeren' opgespeld krijgen, ervaren dat aan den lijve. Bovendien schuilen in de vrije tijd kansen om naast ontspanning ook maatschappelijk engagement op te nemen. Enkele voorbeelden: zorg dragen voor meer kwetsbare deelnemers, zich verzetten tegen negatieve beeldvorming in de publieke opinie, elkaars mogelijkheden zichtbaar maken voor een publiek en de strijd aanbinden tegen sociale onrechtvaardigheid. Dat maatschappelijk engagement in de vrije tijd gaat vele kanten uit qua inhoud, vorm en focus. Net daarom kan de vrije tijd mensen vanuit zeer uiteenlopende sectoren, domeinen en levenssferen met elkaar verbinden.

Samen met de mogelijkheden tot maatschappelijk engagement typeren ontmoeting, ontspanning en vrijwillige inzet de vrije tijd. Dat is mogelijk omdat relaties er doorgaans relatief minder hiërarchisch zijn dan in andere levensdomeinen. Dat laat veel ruimte voor de eigen inbreng van deelnemers, voor informeel leren, ondersteuning, ontmoeting, dialoog en samenwerking. Binnen de vrije tijd nemen gedreven vrijwilligers op een deskundige wijze verantwoordelijkheden zonder dat de verwachtingen gebonden zijn aan een beroepskader of een arbeidsovereenkomst.

Maar ook in zo'n vrijwillige, ontspannen en ongedwongen sfeer duikt al eens concurrentie op. De verdeling van overheidssubsidies aan vrijetijdsinitiatieven kan dit aanwakkeren, waardoor informele en experimentele initiatieven weleens links blijven liggen en formele erkenning mislopen.

Solidaire vrijetijdsinitiatieven

System_D

System_D is een artistiek antwoord op de negatieve beeldvorming in de media na de rellen van 2010 in Sint-Gillis. Door het maken en publiek vertonen van films streeft System_D naar culturele en politieke erkenning van Brusselaars 'die zich jong van geest voelen'. System_D opereert vanuit de Pianofabriek en is geworteld in de maatschappelijke realiteit van Brusselse jongeren en hun omgeving. De films zijn het product van een collectief van diverse mensen die hun tijd, energie en middelen delen. Ook bij de vertoning van de films worden diverse mensen samengebracht. Publiek en deelnemers vinden er de tijd en ruimte om naar de films te kijken, het creatieve werk te waarderen en samen op de inhoud en de vorm van de films door te gaan. De vertoningen verlopen sfeervol en brengen heel wat interactie met zich mee.

Chiro Brussel

Overall in de Vlaamse Gemeenschap brengt Chirojeugd Vlaanderen kinderen en jongeren samen in hun vrije tijd. Door middel van spel versterkt Chiro onderlinge verbondenheid en individuele en collectieve competenties. Chirojeugd Vlaanderen stimuleert leidingsploegen om werk te maken van een groep waarin iedereen zich thuis voelt. In de stad vallen Chirogroepen daarvoor veel minder terug op traditie en zoeken ze een aanpak op maat. In Brussel zoekt de stadswerking naar een antwoord op het leidingstekort bij de Brusselse Chirogroepen. Zij maakt met het animatorentraject BINT Chiro bekend bij Brusselse meisjes van diverse herkomst tussen 16 en 21 jaar. Het engagement, de tijd en de investering in deze stadsprojecten, zijn een vorm van solidariteit van Chirojeugd Vlaanderen met jongeren uit de stad.

Intergenerationeel werken in Ledeberg

In Ledeberg richten verschillende intergenerationele initiatieven zich tot ouderen, veelal van Vlaamse afkomst, en jongeren met een diverse culturele achtergrond. Met het initiatief "Samen jong" brengt vzw Jong kinderen uit het jeugdwelzijnswerk via concrete activiteiten in contact met ouderen uit hun buurt. Onder de noemer "Eenzame sok zoekt ..." komen groepjes van ouderen en lagereschoolkinderen samen in de verschillende Gentse lokale dienstencentra, woonzorgcentra en serviceflats om in duo's nieuwe paren te maken van verloren gewaande sokken. Op de campus van Woonzorgcentrum "De Vijvers" werd een buurttuin opgericht met groentetuintjes en plantenbakken. De bewoners van De Vijvers, schoolkinderen en buurtbewoners onderhouden samen hun buurttuin. Op en rond die tuin nemen diverse organisaties uit Ledeberg tal van initiatieven.



Learning Community Nevenstroom

Om de twee weken brengt Vormingplus Citizenne een zeer diverse groep mensen samen om te leren, de stad en haar uitgebreide (sociaal-culturele) aanbod te verkennen en Nederlands te oefenen. In een lerende gemeenschap overwinnen ze samen drempels om te kunnen deelnemen aan initiatieven van organisaties uit het Brusselse netwerk van Citizenne. Tijdens de bijeenkomsten tonen de deelnemers hun bezorgdheid en betrokkenheid voor elkaar. Waar mogelijk bieden ze concrete hulp en dragen ze zorg voor elkaar en voor anderen. Ze delen hun tijd, aandacht, warmte en zorg. Deze vormen van solidariteit zijn van grote betekenis in het leven van de deelnemers. De specifieke begeleidingsstijl, een weloverwogen keuze voor specifieke activiteiten samen met het creëren van een veilige maar uitdagende leeromgeving, maken die vormen van solidariteit mogelijk.

Schatten van mensen

De erfgoedcel Brussel, Vormingplus Citizenne en het expertisecentrum voor cultureel erfgoed tapis plein organiseren ontmoetingen tussen schatten, schattenjagers, fotografen, projectleiders, partners en Brusselaars. Op verschillende plaatsen in Brussel delen zij hun passie voor ambacht en kunsten. Een schat is een meester in een ambacht of podiumkunst. Een schattenjager is iemand die het gesprek aangaat met een schat en er een inspirerend verhaal over schrijft. Ze voeren een lang en persoonlijke gesprek over de ambacht of kunstvorm van de schat, maar ook over zijn of haar leven en inspiratiebronnen. Fotografen van de Academie voor Beeldende Kunsten maken vervolgens een mooi portret van de schat. Allemaal samen vormen ze een cultureel bont gezelschap. Hun portretten en verhalen kon je op verschillende plekken in Brussel ontdekken.

City Pirates

De plaatselijke voetbalploeg van Merksem transformeerde van een klassieke sportclub naar een sociaal project met veel aandacht voor solidariteit in diversiteit. Met tomeloze inzet werkt het clubbestuur aan toegankelijkheid voor iedereen uit de buurt en zet ze zich in tegen racisme, verarming, vereenzaming en verbittering. Door samen te trainen, wedstrijden te spelen en via onderling sociaal contact helpen de jonge spelers elkaar om als team beter te worden en wedstrijden te winnen. De trainers kaarten conflicten tussen spelers direct aan en bepalen de posities van de spelers op het veld. Ouders regelen gezamenlijk het vervoer van hun kinderen naar de wedstrijden en zoeken elkaar op om samen te supporteren. De sociale ambities reiken verder dan het voetbalveld en kunnen alleen slagen als ze breed gedragen worden. De naamsverandering van SC Merksem naar City Pirates draagt daartoe bij.

Movement X

Movement X is een burgerrechtenbeweging die de strijd aanbindt tegen alle vormen van racisme, discriminatie, uitsluiting, ongelijkheid en onrecht. De vaststelling dat de stedelijke realiteit bovenal een diverse realiteit is, vormt het uitgangspunt van hun streven naar een andere samenleving, één die in het teken staat van radicale gelijkheid. Movement X telt leden met en zonder migratie-achtergrond. Ze delen allemaal maatschappelijk engagement en de moed om zich publiek uit te spreken tegen elke vorm van uitsluiting. Strijdvaardigheid, onafhankelijkheid en vernieuwing zijn de uitgangspunten van deze sociale beweging. Movement X wil een maatschappelijke voortrekkersrol spelen in debatten over diversiteit. Daartoe voert ze actie, organiseert ze gespreksavonden en vormingen en breekt ze in op en beïnvloedt ze de publieke opinie.

Collectactif

Collectactif, een collectief van mensen zonder papieren, zet zich vrijwillig in voor de ontwikkeling van basissolidariteit en bijhorende horizontale structuren in Brussel. Enerzijds om bij te dragen aan de voedselzekerheid van kansarmen en anderzijds om voedselverspilling te bestrijden, verzamelen ze voedseloverschotten om te verwerken en te herverdelen. Zo verminderen ze niet alleen de ecologische voetafdruk, maar verlagen ze ook de drempels voor Brusselaars in een kwetsbare sociaaleconomische positie. Ze betrekken mensen in een gemeenschappelijk project om samen voedsel bij marktkramers in te zamelen, voedselpakketten samen te stellen en samen maaltijden te bereiden. Zo komen deelnemers uit hun isolement en vinden ze een solidaire gemeenschap. Tegelijkertijd claimt Collectactif erkenning voor hun maatschappelijke bijdrage.



Solidariteit in de vrije tijd

Diversiteit

In onze steden is superdiversiteit een dagelijkse realiteit. Veel vrijetijdsinitiatieven in die steden zoeken naar een weerspiegeling daarvan onder hun deelnemers. Initiatieven zoals City Pirates, Learning Community Nevenstroom en Movement X omarmen diversiteit als een integraal onderdeel van hun stedelijke identiteit. Ze erkennen niet alleen culturele verscheidenheid, ze besteden ook aandacht aan bestaande ongelijkheden en machtsverschillen tussen groepen in de stad. Diversiteit is in de stedelijke context verbonden met werkloosheid, armoede, gebrek aan netwerken of een leven in de anonimiteit. Sommige vrijetijdsinitiatieven ondervinden moeilijkheden om deze specifieke groepen te bereiken. Zo worstelt de stadschiro met het aantrekken van leden uit achtergestelde buurten. Projecten zoals Collectactif, gedragen door kwetsbare initiatiefnemers, slagen er dankzij een horizontale en open organisatievorm wel in om de drempel laag te houden.

Professionele ingrepen kunnen helpen om diversiteit in vrijetijdsinitiatieven binnen te brengen. Dit kan door drempels te verlagen, de eigen werking in vraag te stellen en diversiteit als uitgangspunt en meerwaarde te nemen. Voor Learning Community Nevenstroom is culturele diversiteit een uitgangspunt. Dat maakt een andere soort werking mogelijk dan wat diezelfde deelnemers voorheen vonden bij basiseducatie. Het accent ligt meer op de cultureel diverse grootstedelijke context van de deelnemers. Voor System_D is diversiteit zo vanzelfsprekend dat ze die ook niet registreren. System_D biedt wel een kader om aan de hand van film gangbare omgangsvormen met diversiteit in de samenleving te problematiseren en antwoorden te formuleren op de negatieve beeldvorming van Brusselse jongeren in de media. Diversiteit in de vrije tijd wordt op deze manier ook een politiek project dat meespeelt in een ruimer maatschappelijk debat over ongelijkheden in onze samenleving.

Veel vrijetijdsinitiatieven met een langere en overwegend Vlaamse traditie worstelen met culturele diversiteit. Ze krijgen de drempel voor sommige groepen maar moeizaam naar beneden en ze zoeken soms koortsachtig naar nieuwe invalshoeken om meer cultureel diverse deelnemers aan te trekken. Lukt dit dan ervaart men diversiteit als een meerwaarde, een verrijking. Het prikkelt de nieuwsgierigheid en biedt kansen om te leren. In zo'n initiatieven ontstaan nieuwe vormen van solidariteit in diversiteit.





Omdat vrijetijdsinitiatieven doorgaans steunen op vrijwillige inzet is ook solidariteit onder vrijwilligers onderling en tussen organisaties van belang. Vormen van materiële herverdeling (lokalengebruik, financiële steun) en immateriële herverdeling (energie, vrijwillige inzet, expertise) bevorderen de ontwikkeling van solidariteit over initiatieven heen. Chiro Brussel helpt de stadsgroepen om de financiële bijdragen van kwetsbare deelnemers laag te houden. Beroepskrachten en vrijwillige trekkers die vrijetijdsinitiatieven professioneel omkaderen spelen daarin een belangrijke rol. Ze verbinden organisaties met elkaar, poolen hulpmiddelen, managen de inzet van betrokken vrijwilligers en houden werkingen draaiende.

Samen aan de slag gaan om iets mogelijk te maken of een vooropgezet doel te bereiken biedt deelnemers de kans om elkaar naar waarde te schatten.

Solidariteitspraktijken

In de vrije tijd werken mensen samen en wisselen ze ervaringen uit rond een gedeelde passie, interesse of doel. Zo ook bij de uitwisselingen tussen jong en oud in Ledeberg, tussen schattenjagers en schatten in Brussel en tussen meer en minder ervaren activisten van Movement X. Deelnemers onderkennen daarbij het belang van elkaars inbreng en ontwikkelen een onderlinge betrokkenheid. Ze zetten in op zelfontplooiing los van het werk, de school of het huishouden. De focus op een gedeelde passie voor pakweg sport, film, ambacht of sociale actie brengt lotsverbondenheid met zich mee over culturele, etnische en andere verschillen heen.

Samen aan de slag gaan om iets mogelijk te maken of een vooropgezet doel te bereiken biedt deelnemers de kans om elkaar naar waarde te schatten. Zo'n doelen nemen heel veel verschillende vormen aan: het organiseren van toonmomenten zoals een filmfestival, van uitwisselingen zoals debatavonden of van bijeenkomsten zoals jeugdkampen. En ook de deelnemers kunnen op heel veel verschillende manieren een 'vrije' inbreng hebben onafhankelijk van achtergrond, opleiding of scholingsgraad. De verantwoordelijkheden worden gedeeld tussen alle betrokkenen. City Pirates schakelt bijvoorbeeld ouders in voor vervoer en de trekkers van Collectactif begeleiden vrijwilligers in de keuken.

Samenwerken op een ongedwongen wijze wekt gevoelens van betrokkenheid en bezorgdheid op. Deelnemers nemen zorg op voor elkaar, nemen het voor elkaar op. Die solidariteit zet zich soms door buiten de vrijetijdsactiviteiten. Deelnemers van de Learning Community Nevenstroom wisselen onder elkaar informatie over procedures, cursussen en vertalingen uit. Jongeren uit Ledeberg dragen zorg voor ouderen via bezoeken, toonmomenten en gedeelde maaltijden. Movement X richtte een solidariteitsfonds op om de gerechtskosten van een lid, naar aanleiding van deelname aan een manifestatie, te betalen.



Burgerschapspraktijken

Vrije tijd associëren we doorgaans niet met burgerschap. Over de vrije tijd leeft een beeld van ontspanning en vertier. Zo'n apolitieke invulling van de vrije tijd doet afbreuk aan heel wat politiserende initiatieven in veel van de praktijken die we onderzochten. De confrontatie met diversiteit maakt onze vrijetijdsbeleving daarboven al snel minder vrijblijvend. De solidariteit die ontstaat tussen deelnemers van diverse afkomst is niet alleen relevant tijdens de vrije tijd zelf. Daar kan een appel van uitgaan en claims uitvoorkomen die ook maatschappelijke weerklank vinden.

De mate waarin vrijetijdsinitiatieven ook publieke kwesties opnemen varieert sterk van initiatief tot initiatief. Movement X en System_D zetten van meet af aan in op maatschappelijke vraagstukken. Andere praktijken bieden kansen aan bepaalde groepen om zich te tonen in onze samenleving, bijvoorbeeld via een parade van jonge voetballers in de buurt van City Pirates of door de kwaliteiten en mogelijkheden van mensen in de kijker te plaatsen bij Schatten van mensen. Beroepskrachten en vrijwillige trekkers spelen daarin een belangrijke rol. Ze stellen hun netwerken en knowhow ter beschikking en zoeken gericht naar een passend podium en publiek.

Vrijetijdsinitiatieven kunnen de positie van maatschappelijk kwetsbare groepen versterken. In de vrije tijd krijgen ze kansen om hun maatschappelijke bijdrage en engagement in de verf te zetten. Door het ongedwongen karakter en de weinig hiërarchische omgeving, kunnen die groepen zich in burgerschapspraktijken engageren. Zo formuleert System_D een artistiek antwoord op de negatieve beeldvorming van bepaalde jongeren in Brussel. Chiro Brussel brengt al spelend maatschappelijke thema's ter sprake. Collectactif recupereert voedsel en bereidt maaltijden om het geloof van kwetsbare mensen in hun eigen kunnen, ook als actieve burger, te versterken.

Beroepskrachten en vrijwillige trekkers die maatschappelijk geëngageerde vrijetijdsinitiatieven ondersteunen spelen een belangrijke rol. Zij expliciteren en vertalen maatschappelijke kwesties en standpunten, die doorheen de vele activiteiten in de vrije tijd vorm krijgen, naar het publieke debat

Bronnen

Vrijetijdsinitiatieven bieden ruim de kans voor ontmoeting. Initiatiefnemers van vrijetijdsactiviteiten leveren inspanningen om ontmoetingen over culturele verschillen heen mogelijk te maken. Doorheen ontmoetingen worden gedeelde interesses zichtbaar en groeit de kans dat mensen van elkaar leren en samen iets ondernemen.

Tradities, normen, gewoonten en gebruiken blijven vaak onuitgesproken en zijn ingeslepen in de organisatievorm en –cultuur van vele vrijetijdsinitiatieven. Wanneer traditie en bijhorende waarden en normen niet onderhandelbaar zijn, vormen zij een drempel voor het betrekken van diverse deelnemers. Zij zijn niet vertrouwd met die traditie en de bijhorende verwachtingen. Niet alle ouders van City Pirates weten dat zij een rol te spelen hebben in het vervoer naar wedstrijden. Sommigen hebben niet de mogelijkheden omdat ze geen wagen hebben of andere verplichtingen hebben. Dat levert al eens spanningen op. Zijn waarden, normen en concrete verwachtingen wel onderhandelbaar, dan kunnen ze solidariteit in diversiteit versterken. Maar tradities loslaten stuit meer dan eens op weerstand.

Wederzijdse afhankelijkheid is ook in de vrije tijd een bron voor solidariteit. Het ongedwongen karakter van de vrije tijd maakt mensen net meer afhankelijk van elkaars inzet. De werking van Collectactif en Chiro rust bijvoorbeeld volledig op de dagelijkse inzet van hun leden en vrijwilligers. Of Movement X al dan niet actie onderneemt naar aanleiding van de actualiteit hangt volledig af van het initiatief van haar leden.

Solidariteit in diversiteit in de vrije tijd kan ook voortkomen uit een gevoel van onrecht of discriminatie. Een gevoel waar mensen ook in hun vrije tijd expressie aan geven via gezamenlijke strijd tegen armoede en racisme.

Plaats

Veel vrijetijdsinitiatieven besteden aandacht aan een veilige ruimte. Zo'n ruimte (bijvoorbeeld een chirolokaal of het voetbalveld) is niet alleen een concrete plaats maar ook een symbolische ruimte waar mensen in alle vertrouwen zichzelf kunnen zijn. Zo vinden jongeren op bepaalde momenten en plaatsen de nodige uitvalsbasis om zich helemaal te geven voor hun sport of spel. Movement X biedt mensen een plaats waar ze engagementen kunnen aangaan die ze op hun werk niet kunnen realiseren. Bij Collectactif voelen mensen in een precaire situatie zich thuis. Bij System_D vinden jonge filmmakers de mogelijkheid om zonder grote risico's in te breken in meer traditionele kunstinitiatieven. Op zo'n plaatsen en momenten kunnen ze de soms harde realiteit waarin ze leven even loslaten. Veel initiatieven bereiken kwetsbare jongeren vaak in naschoolse activiteiten. Daar en dan kan je kinderen en jongeren bereiken die je anders niet bereikt.

Zij die vrijetijdsactiviteiten professioneel omkaderen besteden specifieke aandacht aan een veilige uitvalsbasis (nestfunctie) en aan een veilige plek om te experimenteren (broedplaatsfunctie). Zij lokken soms ook doelgericht ontmoetingen uit door op een bepaalde plaats verschillende activiteiten voor verschillende deelnemers te organiseren. Schatten van mensen bracht ambachtslieden en schattenjagers samen. In Ledeberg organiseren ze ontmoetingen op een zogenaamde "welzijnsknoep", een plaats waar verschillende functies voor jong en oud samen komen.

Vrijetijdsactiviteiten beperken zich niet tot vertrouwde plekken, maar brengen mensen evengoed op veel verschillende plaatsen. Ook op plaatsen waar andere activiteiten ondernomen worden. Collectactif haalt voedseloverschotten op in de distributiesector. Movement X komt op plaatsen waar beleid en publiek debat gevoerd wordt. De intergenerationele projecten in Ledeberg komen op specifieke plaatsen uit de zorgsector en Learning Community start met een diverse groep deelnemers die in de basiseducatie geen perspectieven meer hebben. Op die manier leggen we in onze vrije tijd veel verbanden met specifieke plaatsen kenmerkend voor andere sectoren en domeinen. Vormen van solidariteit in diversiteit die kiemen in de vrije tijd kunnen zo hun weg vinden naar andere levenssferen.

Vrijetijdsactiviteiten
beperken zich niet
tot vertrouwde
plekken, maar
brengen mensen
evengoed op veel
verschillende
plaatsen. Ook op
plaatsen waar
andere activiteiten
ondernomen
worden.

Leerprocessen

In de sfeer van de vrije tijd vinden we tal van voorbeelden van normerend leren die kunnen bijdragen tot de ontwikkeling van solidariteit in diversiteit. Normerende dynamieken krijgen er op diverse manieren vorm, afhankelijk van de specificiteit van de vrijetijdsinitiatieven. Zo onderscheidt een normerende dynamiek in een voetbalploeg als City Pirates zich van die bij een Chirogroep. Naast vormen van normeren vinden we in de vrije tijd heel wat praktijken die expliciet inzetten op een combinatie van verbinden en onderbreken. Zeker bij innovatieve vrijetijdspraktijken in de stad met en voor kwetsbare groepen vonden we die combinatie vaak terug.

City Pirates verwacht dat alle spelers zich gedragen naar de waarden die de club belangrijk acht: respectvol met elkaar omgaan, gemaakte afspraken naleven en discipline aan de dag leggen. Trainers en jeugdcoördinatoren zien streng toe op het naleven ervan maar vinden het minstens zo belangrijk dat spelers deze waarden geleidelijk aan leren naleven. Ze spreken erover met de spelers. Spelers die over de schreef gaan, krijgen meerdere kansen. Ook lokale Chirogroepen introduceren een specifieke 'Chiro-spirit' door te kiezen voor een uniform, formatie en het samen zingen van bepaalde liederen. Zo'n normerende leerdynamiek brengt ook uitsluiting voort en dat beseft de stadswerking van Chiro-Vlaanderen. Met BINT, een alternatief animatorentraject voor Brusselse meisjes, maakt ze een andere jeugdwerkpraktijk mogelijk. Via de BINT-stages en andere initiatieven stelt Chiro kennis over diversiteit, stedelijkheid en solidariteit ter beschikking en prikkelt ze stadsgroepen om niet alleen de eigen traditie maar ook de diversiteit van de eigen buurt als kompas te hanteren voor de verdere ontwikkeling van de groep.

De cursisten van Learning Community Nevenstroom delen het engagement om samen Nederlands te oefenen. De betrokken vormingswerkers spelen daarop in met specifieke initiatieven. Tijdens het oefenen maken ze tegelijkertijd de eigen bijdrage van de deelnemers aan de samenleving zichtbaar voor de omgeving. Bij de deelnemers zelf groeit het besef dat ze wel degelijk iets bijdragen. Ook al dragen zo'n onderbrekende leerprocessen niet altijd rechtstreeks bij tot solidariteit, het versterkt het besef van onderlinge afhankelijkheid binnen de groep deelnemers en met andere groepen in de omgeving.

In een experimenteeruimte daagt System_D zowel jongeren als actoren uit de media en het gevestigde kunstencircuit uit om de gangbare beeldvorming over Brussel en jongeren te herdenken. De initiatiefnemers van het filmfestival leggen geen voorwaarden op aan jongeren die willen deelnemen en laten de keuze over de aanpak en de inhoud van de films volledig aan hen over. Ze kiezen er expliciet voor om niet te normeren. Ze willen wel de diversiteit eigen aan Brussel tonen, negatieve beeldvorming in de media over jongeren doorbreken en het gevestigde kunstencircuit openbreken. Via het maken van films en het samen kijken naar deze films verbindt System-D een erg diverse groep van jongeren.

Collectactif, gestart als kleinschalig experiment van enkele mensen zonder papieren, krijgt hoe langer hoe meer erkenning voor haar recuperatie van voedseloverschotten in Brussel. De initiatiefnemers betrekken mensen in een precaire situatie actief bij het inzamelen van voedseloverschotten, het uitdelen van voedselpakketten en het bereiden van maaltijden in de volkskeuken. Op die manier stimuleert Collectactif een onderlinge verbondenheid en een gemeenschap gestoeld op 'horizontale solidariteit' voor en door kwetsbare groepen. Collectactif slaat ook een brug naar iedereen die een lekkere maaltijd weet te appreciëren. Naast zo'n verbindende dynamiek brengt dit experiment tegelijkertijd een onderbrekende leerdynamiek op gang. Collectactif opent niet alleen het debat over voedseloverschotten, maar ook over het statuut en de klasieke beeldvorming van mensen zonder papieren. Ze tonen hoe mensen zonder papieren actief bijdragen aan het actueel en maatschappelijk relevante vraagstuk van voedseloverschotten.

Spanningsvelden

Heel wat vrijetijdsinitiatieven zijn in principe inclusief en staan principieel voor iedereen open. Kijk maar naar de veldkeuken van Collectactif in het Maximiliaanpark. In geen tijd kreeg die bekendheid als 'Cuisine du monde pour tout le monde'. Tegelijk stellen veel initiatiefnemers vast dat inclusie van cultureel diverse groepen lang niet altijd lukt. In antwoord daarop ontwikkelen ze doelgroepgerichte projecten om specifieke groepen naar het algemene aanbod toe te leiden. Zo'n projecten stomen specifieke groepen klaar voor integratie in het 'reguliere' vrijetijdsaanbod. Maar een toeleidingslogica strookt niet altijd met de ambities van de deelnemers zelf. De meisjes die deelnemen aan het BINT-project van Chiro Brussel willen lang niet altijd toegeleid worden naar bestaande Chiro-groepen. Ze verkiezen om vorm te geven aan hun eigen werking en stellen zo het Chiro-model in vraag. Vrijetijdspraktijken slagen er pas in om specifieke groepen een plaats te geven in hun reguliere werkingen als ze ook hun eigen structuren in vraag willen en durven stellen.

System_D merkt de ongelijke sociale verhoudingen en kansen in de samenleving op. Tegelijkertijd vertrekken ze van een onvoorwaardelijk geloof in jongeren die iets te vertellen hebben en het recht hebben om maatschappelijk gehoord en (h)erkend te worden. Maatschappelijke structuren en verhoudingen in vraag stellen is hun weg om beide uitgangspunten te combineren. De solidariteit die zij voor ogen houden, vraagt onvermijdelijk een transformatie van heersende relaties en verhoudingen. De vrije tijd biedt als broedplaats van nieuwe ideeën en gemeenschapsvormen tal van stimulansen tot maatschappelijk innoveren. Tegelijkertijd zetten andere vrijetijdsinitiatieven op andere plaatsen sterk in op behoud van en waardering voor tradities in onze samenleving.

Kijken we naar de wijze waarop spelers in de vrije tijd zich organiseren en activiteiten aanbieden, ook dan zien we verschillende posities op het spanningsveld tussen transformatie en affirmatie. Verenigingen en clubs met een lange traditie die een meer divers publiek willen bereiken, zien zich genoodzaakt om hun organisatiestructuur en -cultuur te veranderen. Pogingen om dat doen leiden meer dan eens tot weerstanden bij sommige van hun trouwe deelnemers.



Die Gem

Diversiteit en Gemeenschapsvorming
Solidariteit in Diversiteit

